

Redaktor və Ön sözün müəllifi: İsmayılov Kazımov, filologiya elmləri doktoru, professor

Rəyçi və Son sözün müəllifi: Səddat Cəfərov, fəlsəfə doktoru, yazıçı-publisist

Əli Rza Xələfli (Əzizli lirza Zal oğlu) "İti bucaq baxışı"
(Qulu Məhərrəmlinin publisistika yaradıcılığı haqqında ədəbi qeydlər) "Gənclik" nəşriyyatı, 2024. 370 səhifə.

Sair-publisist Əli Rza Xələflinin "İti bucaq baxışı" kitabı tanımı

Postsovet epoxasından sonra söz adamlarının sosial hayata, cəmiyyətə, insanlara, bir sözlə, dünyada gədən canlı proseslərə fikri, düşüncəsi dəyişdi. Kütləvi kommunikasiya vəsitələrinin texnologiyası yeniləşdi, yeni mədəni-tarixi şərait yarandı. Publisistika bu üslub sematikasını, hədəflərini, eləcə də, semantik-praqmatik potensialını genişləndirdi. Yeni nitq janrı kimi əslubi-linqvopraqmatik potensialını genişləndirdi. Yeni nitq janrı kimi əslubi-linqvopraqmatik funksiyalarını dəyişdi deyidil... Mozmun və mündəricə demək olar ki, demokratikləşdi. Dil liberallaşmadan azad oldu. Bu janr-publisistika kimi kompleks olaraq kreativ xarakter daşımağa başladı.

Publisistika jurnalistikian yüksək növü olub, yeni fikir və ideyaların həyata keçirilməsinin mübarizəsidir. Qulu Məhərrəmlinin publisistik yazılarını "İti bucaq baxışı" kitabında təhlil edən Ə.Xələfli üç çaları xüsusi olaraq göstərir: siyasi publisistik dil, bədii-publisistik dil və elmi-publisistik dil. Həmin üslubun bu qollarında təyinəcidi göstəricilər sırasında sintaktik norma aparıcı yərlərdən birini tutur. Güclü çağrış hissi, fəal polemik ton, Qulunun özünəməxsus üslubundan irəli gələn yüksək emosionallıq, pafos, ehtiras və patetika... publisistik leksikon bəzən elmi terminolojiyaya qarışır, üslub rəngarəngliyi formalasır. Müasir cəmiyyət həyatının on aktual və gərgin problemləri Qulu Məhərrəmlinin publisistik yazılarında kütləviləşir, ictimai-siyasi gücü ilə təsir dairəsini artırır. Ən mühüm, ən vacib suallar, gündəlik həyat və s. məsələlər Ə.Xələflinin təhlilində kombinasiya olunur. Cəmiyyət həyatının sürətli nəbzini bu yazılar, sözün doğru mənasında tuta bilir. Düzdür, bəzən həmin yazıldarda subyektiv nötqeyi-nəzərlərə de rast gəlmək olur; amma müəllif bu janr vəsитəsi ilə sözünü yaxşı deyir, aydın obrazlar yarada bilir. Bir araya siğa bilməyən, uyuşmaz və ziddiyətli, cəsərətsizlik, necə deyərlər, qorxaklıq deyə bilmədiyi fikri bəzən gizli saxlamaq, tafaret düşüncələr ilüstrativlik və qeyri-müsteqil baxıb... bu kimi xüsusiyyətlər de obyekt seçilmiş publisistikə üçün xarakterik sayılı bilər...

Qulu Məhərrəmlinin bu kitabda təhlil olunan məqalələrində sintaktik situasiyaları və onların semantikası yeterincədir. Heyatla, virtual həyatı məsələlər yeni sintaktik normaya

yazıcı-publisist, görkəmli jurnalist-alim Qulu Məhərrəmlinin publisistika yaradıcılığı haqqındadır. Müəllif Qulu Məhərrəmlinin zəngin publisistik yaradıcılığını çap olun-

uyğun əks olunmuşdur.

Qulu dilçi olduğundan onun publisistikasını, fikrimcə, linqvopublisistikə adlandırmaq olar. Burada "fakt-qiyomat" dixotomiyası təsvirdür. Publisistik mətnlərdə faktlar göstərilir və onlara qiymət verilir, eləcə də intensional (müəllifin niyyəti) paradiqmlər mötənyaradıcı vasitə kimi çıxış edir.

Ə.Xələfli professor Q.Məhərrəmlinin bu yazılarının predmet - funksional və q noseoloji xarakteristikə da verir. Sosial şüurun xarakterini, ideo-loji pozisyonunun təsirini də göstərir.

mus kitabları əsasında təhlilə cəlb edir. Qulu Məhərrəmlinin tədqiqatına cəlb edilmiş publisistikə kitabları 44 günlük Zəfər mühərribəsindən və sonrakı antiterror əmaliyyatından əvvəl yazılıb. Bəzi qeydlər zaman baxımdan redakta tələb etsə də, buna lüzum görmədi. Xalq arasında deyildiyi kimi, yazıya pozu yoxdur. Kitab essevari üslubda, oxunaqlı bir dillə yazıldıqdan oxucuların marağına səbəb olacağına inanırıq.

ISBN 978-8020-2025-5-3

**Ə 47020600202
M653(07)2024 - Qrifli nəşr**

**Ə.R.Xələfli
"Gənclik" nəşriyyatı, 2024.**

işlənməsi verilən informasiyanı daha da dolğunlaşdırır, sözün kecid və yəni mənaları publisistikanın funksiyalarını genişləndirir, emosional tasarı yüksəkdir - bu baxımdan Qulunun publisistik yaradıcılığında ana diliminin metaforik fondunun zənginliyi xüsusi seçilir.

Bələliklə, Ə.Xələfli Qulu Məhərrəmlinin qurdugu mətnlərə ədəbi-dil proseslərini çox böyük ustalıqla izleyir, metafora və digər vəsitələri xüsusi lingvokulturoloji və koqnitiv işaro kimi deyərləndirir. Məlumdur

BÖYÜK AVTORİTELƏR

Əli Rza Xələfli və Qulu Məhərrəmlinin çağdaş publisistikaya baxışları kontekstində

Qulunun nəzərdən keçirdiyim bu yazılarının konseptual əhəmiyyəti böyükdür, nəzəri kateqorial aparati, əlbəttə, zəngindir. Bunlar yeni perspektivlər vəd edir. Qulunun düşüncələri və məqalələri bugünkü mürəkkəb, çətin həyatı publisistecəsinə inikas etdirir. Bunu hər yazida görəmək olur. Bu baxımdan Q.Məhərrəmlinin publisistikə qələmi fenomenal xarakter kəsb edir. Bu publisist mətnlər idrak (dörkətmə) xarakteri daşıyır.

Bu gün sosial tələb, sosial dərketmə sözügedən mətnlərde (məqalələrde) yüksək soviyyədə öz şərhini bilmisdir.

Q.Məhərrəmlinin semantik-praqmatik potensial soviyyəli olan publisistik mətnlərində maraqlı bir hadisə - metaforlaşma da izlenilir. Metafora dilin sistemini bir hadisədir. Ümumiyyətlə, müasir publisistikada elə Əli Rzanın publisistikasına, bir vaxtlar qeyd etmişdim, metafora və metaforlaşma çox mühüm kommunikativ baza rolunu yerine yetirmişdir. Yeni kommunikativ sferada istifadə olunan metaforik ifadələr Qulunun tapıntıdır. Bu əsərlərde işlədilmiş həmin ifadələr psixolinqviştik, kommunikativ - praqmatik və koqnitiv mövqeləri ilə fərqləndir.

Qulunun nitq fealiyyəti prosesi (ister şifahi, ister yazılı) publisistik mətn mexanizmle de ölçülür. İşlədiyi metaforalarla Qulu bir jurnalist kimi bilir ki, metafora publisistikən gözəlləşdirir. Onun mətnlərde aktiv

ki, mədəniyyət tariximizə mətbuat yol açandan sonra publisistikə və bu üslub həm ayrıca, həm də bədii-üstünlüklə birlikdə Azərbaycan ədəbi dilini inkişafına tokan verdi. Elə ilk gündən sözügedən yeni üslub demokratikliyi, mükəmməlliyi, cılalığı və mən deyərdim ki, ciddi təsiretmə imkanları ilə forqlanmaya başladı.

Qulunun publisistikasının güclü dil bazası var. Bu baza onun kitabda ki moqalələrində və məhər mətbuat işçisi, şair-publisist Əlirza Xələfli mədəniyyətində mükəmməllik zirvəsində yüksəlir.

Qulu publisistikası ilə dövrün ədəbi dilini funksionallaşdırıb. Qulunun publisistikası cəmiyyətin şüuruna ciddi təsir göstərə bilib. Ona görə də onu Azərbaycan ictimaiyyəti tənqidir. Onun əsərləri (istor şifahi, əsərə de yazılı nitqi) xalqımızın milli düşüncəsinin yeniləşməsinə, aparıcı qüvvəsinə çevrilmişdi.

Qulu televizorda görünəndə, hər şeydən, hər mövzudan danışa bilir. Xüsusən də, ana, dilinin problemlərindən orqanlaşdırılan tələtfüz normalarının pozulma hallarından, bunu doğuran səbəblərdən danışır.

Qulu yeni sözler lüğəti kitabını ortaya qoymuşdur. Bu onun en mühüm xidmətlərindəndir. Onun "Yeni alıma sözlər lüğəti" (İzahlı sözlük, Bakı, Azərbaycan Dövlət Tərcümə Mərkəzi, 2021, 400 səh.) birbaşa cəmiyyətdə gedən proseslərə güclü təsir göstərir. Ona görə ki, bu lüğətə toplanmış və izahı doğru-dürüst veril-

miş söz və terminlərin böyük əksəriyyəti xalqa tanış deyil, müəllif onları min bir əzab-əziyyətə interpretasiya edib. İnsan kommunikasiyada olğudu digər dillərin söz və temrinləri onların mənə və imlasını, tələfizlərini de mənimseməlidir. Qulu müəllimin bu barədə fikirləri maraq doğurur: "Cəmiyyət inkişaf etdi, həyatımızın müxtəlif sahələrində yeniliklər artıqca, dünya ölkələri ilə əlaqələr genişləndikcə, xüsusən müasir dövrümüzə elmi-tehniki tərəqqi vüsət alıqca ana dilimizə də alınma sözlər sel kimi axır". İstifadəsi, işləkliliyi artıqca və dilimizin leksik fondunda möhkəmləndikcə həmin sözləri mənə və mahiyətinin izahına, yazılışının və tələfizlərinin dəqiqləşdirilməsinə ciddi ehtiyac duyulur.

Professor Qulu Məhərrəmlinin uzun illər üzərində çalışdığı və oxuculara, mütəxəssislərə təqdim olunan izahlı lüğəti mözhəmət həmin ehtiyacıdır. Bu gün həmin söz və terminlərə mətbuat dilində intensiv rast gəlirik.

Qulu Məhərrəmlinin çoxsahəli fəaliyyəti və yaradıcılığında publisistik yazıları xüsusi yər tutur. Qulu müəllimin respublikamızda sosial və digər işləri cəmiyyətin diqqətini çəkəndir. Yeni cəmiyyətin doğurduğu mənəvi aşınmalar, tozadlar, proseslər və s. onun publisistik yaradıcılığının başlıca mövzularını təşkil edir. Bu mövzularda Qulu müəllimi daha çox düşündürüb narahat edən məsələlər öz həllini tapa bilmışdır. Bu yazılar

Qulunun yeni mədəni irs kimi, müəssis Azərbaycan publisistikasını şöhrətləndirir, kamilləşdirir və bununla yanına publisistik dil və üslub zənginləşdirərək inkişaf etdirir.

Publisistik qandırmaq üçündür, kim isə bu fikri demişdir. Publisistikə ilə söz adamları günün ən vacib problemlərini intensiv həll etmək, yeni fikir və düşüncələri, təklifləri xalqa dəha tez çatdırmaq məqsədini güdürlər. Ona görə də bu optimal bir janrıdr. Tanımlış şair-publisist Əli Rza Xələfli "İti bucaq baxışı" adlı təqdir olunası kitabında Qulu Məhərrəmlinin çağdaş publisistikasını sənətkarlıq, dil və üslub cəhətdən təhlil etmişdir.

Qulu Məhərrəmlinin kitabda toplanan publisistik yazılarında bu janrı spesifikasi xüsusiyyətləri, onun ifadə tərzini, müasir mövzulara baxışını və s. görə bilirik. Burada düşüncə mədəniyyəti çox güclüdür. Həmin yazılarında elmi və bədii publisistika çülgələşir, yazıların təsirini artırır.

Ə.Xələflinin təhlilindən sözügedən janrı tələbləri tam şökildə gözənləşir, publisistik janrı sociyyətləndirən əsas xüsusiyyətlər qabardılmışdır.

Qulunun publisistikasında müəllifin amali və məqsədi aydın görünür. Janrı əmələ gətirdiyi üslubi effekt qorunub saxlanılır.

İsmayılov KAZIMOV,